

свого місцевого контексту, сприяючи глибшому зв'язку з рідним краєм. Вивчення свого регіону дозволяє учням безпосередньо спостерігати географічні явища, застосовувати теоретичні знання та розвивати почуття приналежності до своєї громади, що є особливо важливим у країні, яка перебуває у стані відбудови.

Навчальний рік 2025-2026 у викладанні географії буде позначений подальшою *інтеграцією принципів Нової української школи, адаптацією до умов воєнного стану та акцентом на формуванні ключових компетентностей*. Освітня система України продовжує розвиватися, впроваджуючи гібридні моделі навчання, що поєднують очні та дистанційні форми, та модифіковані програми для учнів, які перебувають за кордоном або на тимчасово окупованих територіях. Це вимагає від викладачів географії гнучкості, адаптивності та здатності працювати в умовах, що постійно змінюються.

Особлива увага приділяється *безпеці освітнього середовища*, що є фундаментальною передумовою

для ефективного навчання, а також актуалізації змісту програм з урахуванням сучасних геополітичних реалій та національних пріоритетів. Географія стає важливим інструментом для формування громадянської свідомості, національної ідентичності та розуміння глобальних викликів.

Викладачам географії рекомендується активно впроваджувати особистісно-орієнтовані та компетентнісні підходи, використовувати інноваційні технології, заохочувати дослідницьку та практичну діяльність, а також поглиблювати міжпредметні зв'язки. Ефективне оцінювання має бути диференційованим та спрямованим на вимірювання не лише знань, а й сформованих умінь та навичок, що відображає комплексний характер компетентнісного підходу. Постійне професійне вдосконалення та використання офіційних методичних джерел є запорукою успішної реалізації поставлених завдань у викладанні географії, забезпечуючи якісну та актуальну освіту для майбутніх поколінь.

Оксана СОТУЛА,

доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, методист економіки комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат економічних наук

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА УЧНІВ: МОДЕЛЬНІ ПРОГРАМИ, НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Фінансова освіта є невід'ємною складовою системи сучасної освіти. Результатом її є фінансова грамотність, що полягає у здатності максимально усвідомлено та відповідально підходити до вирішення будь-яких фінансових питань протягом усього життя.

Інтеграція фінансової грамотності до системи загальної освіти дозволяє охопити навчанням всі верстви населення незалежно від соціального та матеріального становища, закласти основи знань та навичок у масштабі цілого покоління, підготувати молодих людей до прийняття усвідомлених фінансових рішень у дорослому житті.

За даними Світового банку, понад 100 країн світу займаються розвитком фінансової грамотності на засадах системного підходу. Серед країн, які приєдналися до Міжнародної мережі фінансової освіти ОЕСР, більше 40 країн упроваджують стратегію розвитку фінансової грамотності вперше, понад 20 – розробили та реалізують наступні видання [1].

У різних країнах рівень розвитку фінансової освіти та масштаб реалізації проєктів у цій сфері відрізняються. Існують різні методики, способи та канали комунікації в системі фінансової освіти, що залежать від національної специфіки тієї країни, де реалізуються програми підвищення фінансової грамотності. Такі програми діють у Німеччині, Австралії, Бельгії, Канаді, Естонії, Чехії, Польщі, Румунії, США, Італії, Індонезії, Фінляндії, Угорщині, Новій Зеландії, Австрії, Великобританії, Іспанії, Південній Африці та ін.

Загалом можна виділити наступні групи країн:

1. Держави, де високий рівень розуміння проблеми розвитку фінансової освіти, значна масштабність і глибока розробленість цієї проблеми. Серед них такі країни, як США (є першопрохідником у плані вивчення, розвитку та вирішення проблем фінансової освіти), Великобританія, Німеччина, Франція, Канада, Нова Зеландія, Сінгапур.

2. Держави, де визначені та вирішуються проблеми фінансової освіти, але недостатньо глибоко опрацьовані і не завжди мають належну підтримку із боку громадськості. Зокрема, Голландія, Італія, Польща, Чехія, Індія, Австрія.

3. Держави, в яких тільки починають вирішуватися та опрацьовуватися питання підвищення фінансової грамотності або нещодавно почали реалізовувати ініціативи та (або) робити кроки до здійснення різних проєктів та заходів.

В Україні підготовку стратегії розвитку фінансової грамотності розпочав НБУ. Розроблення першого видання стратегії розвитку фінансової грамотності здійснювалось у межах реалізації Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року та Стратегії Національного банку України на 2018–2020.

У центрі уваги першої стратегії розвитку фінансової грамотності України були діти та молодь – населення з найнижчим рівнем фінансової грамотності.

Під час реалізації першої стратегії розвитку фінансової грамотності з'явилося чітке розуміння потреби в об'єднанні зусиль усіх зацікавлених сторін з метою охопити заходами з фінансової просвіти не лише дітей і молодь, а й доросле населення.

І у липні 2024 року в Україні було затверджено **Національну стратегію розвитку фінансової грамотності до 2030 року**. Її мета — підвищити фінансову обізнаність громадян.

Стратегію затвердили після консультацій з понад 220 представниками зі 116 організацій. Серед них — освітні заклади, місцеве самоврядування, громадські організації, фінансові експерти, банки та небанківські установи. До розробки Стратегії також долучилися представники Мінцифри й Офісу з розвитку підприємництва та експорту.

Серед ключових цілей Стратегії:

- **Якісна базова фінансова освіта** - заплановано заходи з підвищення фінансової грамотності для дошкільнят, школярів та студентів.
- **Відповідальне фінансове життя** - підвищення фінансової грамотності дорослого населення через навчальні ресурси для розвитку фінансових навичок, управління фінансами в кризу та обізнаності про економіку й фінансові продукти.
- **Фінансово обізнані підприємці** - в Україні запровадять комплексний підхід до підвищення фінансової обізнаності підприємців. Зокрема, створять рамку фінансових компетентностей підприємців. Також заплановані заходи зі зростання обізнаності підприємців-початківців та представників малого бізнесу про фінансові послуги.
- **Просунута цифрова фінансова грамотність** - планується створити навчальні матеріали про цифрові фінансові послуги, платіжну безпеку та захист від кіберзлочинності. Особливу увагу приділятимуть розвитку інтерактивних цифрових інструментів для покращення фінансових навичок.
- **Сприятлива екосистема для розвитку фінансової грамотності** - розвиток екосистеми фінансової грамотності в Україні, налагодження співпраці як усередині країни, так і з представниками міжнародних організацій та інших країн [2].

«Підприємництво і фінансова грамотність» визначена як одна з 11 ключових компетентностей Нової української школи (НУШ). А з 2025 – 2026 н.р. починається впровадження нового обов'язкового курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» у 8 класах та з 2026 – 2027 н.р. у 9 класах у всіх школах України.

Програма курсу у 8 класі НУШ розрахована на 35 навчальних годин і має на меті навчити учнів дбати про власний фінансовий добробут, ухвалювати далекоглядні фінансові рішення, підприємницьким навичкам, зрештою підготувати їх до дорослого життя та сформувати їх фінансову культуру.

На сьогоднішній день для здобувачів освіти у закладах загальної середньої освіти представлені наступні модельні програми курсу (див. табл.1):

Таблиця 1

Модельні програми та зміст курсу «Підприємництво і фінансова грамотність»

Автори	Навчальний зміст	
	8 клас	9 клас
Беспалко І. В., Войтицька Л. В., Тригуб О. В., Ролік В. А. 	«Формування фінансової культури», «Основи фінансової грамотності людини»	«Гроші та їх призначення», «Банківські та небанківські фінансові установи», «Базові фінансові послуги», «Захист прав споживачів фінансових послуг», «Основи підприємництва», «Проект «Шкільне підприємництво – від ідеї до реалізації (практичний кейс)»
Кузнєцова А. Я., Довгань А. І., Часнікова О. В., Шніцер О. П., Тригуб О. В., Гірченко Т. Д., Шабанова О. В., Харченко А. М., Нагайчук Н. Г. 	«Прикладні фінанси», «Родинні фінанси»	«Підприємливість і підприємництво», «Соціальна відповідальність бізнесу та відносини з державою»

Панченко С. Ю. 	«Засоби платежу», «Банки та банківські послуги»	«Небанківські фінансові установи», «Підприємництво», «Захист від ризиків і шахрайських дій»
Буяк Р. Р., Гнатишин О. М., Сухінська В. О., Сливка Є. М. 	«Домогосподарство як суб'єкт економічного кругообігу та його роль у формуванні фінансово грамотної особистості», «Основи фінансової грамотності: гроші та фінансові установи», «Ринкові інструменти досягнення фінансового успіху»	«Підприємництво як сучасна форма господарювання», «Від домогосподарства до власного бізнесу», «Соціальне шкільне підприємництво», «Проектна діяльність як шлях до успіху для підприємливих та фінансово грамотних»

До всіх модельних програм розроблені адаптовані підручники (див. табл. 2), які мають чітку структуру та відповідають очікуваним результатам навчання, визначеним у них. Такі підручники забезпечують учителю та учням надійний ресурс для вивчення предметів у відповідності до актуальних вимог освіти.

Таблиця 2

Модельні програми та підручники, адаптовані до них

Модельна програма	Підручники		
Беспалко І. В., Войтицька Л. В., Тригуб О. В., Ролік В. А.	Ролік В., Войтицька Л., Тригуб О. 	Рудан В. Я. 	Гільберг Т.
Кузнєцова А. Я., Довгань А. І., Часнікова О. В., Шніцер О. П., Тригуб О. В., Гірченко Т. Д., Шабанова О. В., Харченко А. М., Нагайчук Н. Г.	За загальною редакцією д.е.н., проф. Кузнєцової А. 	Теплов С. 	Стеценко І. Б., Андрусич О. О.
Панченко С. Ю.	Пластун О., Панченко С., Оверко В. 		

Буяк Р. Р., Гнатишин О. М., Сухінська В. О., Сливка Є. М.	Гургула Т. В., Буяк Р. Р., Куждеба Б. Ю., Сливка Є. М., Сухінська В. О. 		
--	--	--	--

Авторами В. Ролік, Л. Войтицька, О. Тригуб разом з підручником для 8 класу ЗЗСО розроблено додаткові матеріали для педагогів:

- Робочий зошит,
- Е-додаток,
- Календарно-тематичне планування,
- Слайди до уроків,
- Посібник для вчителя (в розробці).

Сайт для педагогів <https://promo.bank.gov.ua/finlit/index.html>, що містить додаткові ресурси.

До підручника В. Я. Рудана «Підприємництво і фінансова грамотність» також створено Е-додаток, який доступний на платформі ВШО: <https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UJED+8thPidprFin03+2024/course/> та інтерактивний додаток з методичними рекомендаціями та тестами до кожного розділу <https://aston.te.ua/metodychna-pidtrymka/8-klas/pidpriemnytstvo-i-finsova-hramotnist-avt-rudan-v-ya/>

До підручника Т. Гільберг видавництва «Гене́за» пропонує такі додаткові матеріали: <https://www.geneza.ua/product/1215>:

- Календарно-тематичне планування,
- Е-додаток,
- Діагностична робота №1,
- Презентації до уроків (в розробці).

Автори Стеценко І. Б., Андрусич О. О. та видавництво «Світлич» разом з електронною версією підручника пропонує орієнтовне календарно-тематичне планування уроків з курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» <https://svitdovkola.org/pilot/8/pfq>, а також запрошують вчителів, які викладатимуть за цим підручником, безоплатно пройти курс підвищення кваліфікації «Готуємося до викладання нового предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» у 8 класі». Після завершення курсу та успішного складання підсумкового тесту учасники отримають свідоцтво про підвищення кваліфікації на 30 академічних годин / 1 кредит ЕКТС.

Сергій Теплов, автор підручника та видавництво «Гене́за» пропонує наступні матеріали <https://www.geneza.ua/product/1213>:

- Календарно-тематичне планування,
- Тестові завдання для формувального оцінювання,
- Е-додаток до підручника,
- Діагностувальну роботу №1,
- Презентації.

Автори підручника Пластун О., Панченко С., Оверко В. та видавництво «Ранок» також представили електронний додаток до підручника на платформі ІЗІ <https://ranok-portal.com.ua/pidruchnyky-8-klas-nush/pidpriemnyctvo-i-finsova-hramotnist-8-klas/#included>

Автори Буяк Р.Р., Гнатишин О.М., Сливка Є.М., Сухінська В.О. разом з підручником підготували наступні матеріали:

- Календарно-тематичний план на 17 год,
- Календарно-тематичний план на 35 год,
- Презентації до розділів;
- Е-додаток до підручника, що доступний на платформі ВШО <https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UJED+8thPidprFin02+2024/course/>, Методичні рекомендації щодо використання електронного додатка

Діагностувальні контрольні роботи до всіх розділів, Підсумковий тест.

<https://aston.te.ua/metodychna-pidtrymka/8-klas/pidpriemnytstvo-i-finsova-hramotnist-avt-hurhula-t-v-buiak-r-r-kuzhdeba-b-yu-slyvka-ye-m-sukhinska-v-o/?srsltid=AfmBOoqNjQDQGu4X-TMrSRHIBYhHvXfqjNvU-FikW1QpNd6555TqUDDE>

Ще одним важливим компонентом освітнього процесу є його оцінювання. Формувальне та підсумкове оцінювання забезпечує зворотний зв'язок учня/учениці для розуміння власного розвитку, виявлення своїх помилок та окреслення на цій підставі особистої освітньої траєкторії. Учитель завдяки формувальному та підсумковому оцінюванню одержує сигнал про потрібні підходи та методи навчання і пристосовує їх до потреб конкретного учня/учениці.

Оцінювання результатів навчання з курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» здійснюється відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093.

Згідно із зазначеним наказом при викладанні курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» буде використовуватися формувальне та підсумкове оцінювання.

Відстеження динаміки навчального поступу учнів, визначення їхніх навчальних потреб і скерування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання – формувальне оцінювання – допоможуть здійснити як матеріали Е-додатків, робочих зошитів, тестових завдань для формувального оцінювання, які розроблені практично всіма авторськими колективами.

Для проведення підсумкового оцінювання, яке покаже результат навчання та розвитку, комплексна контрольна робота, підсумковий тест можуть бути різного формату, який вчитель може підібрати самостійно чи використати запропоновані авторами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року. URL: <https://alan.bank.gov.ua/uploads/files/mbu-strategy-fingramotnosti-2030-compressed.pdf?w=6>

2. Затверджено Національну стратегію розвитку фінансової грамотності до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zatverdzheno-natsionalnu-strategiiu-rozvytku-finsanovoi-hramotnosti-do-2030-roku-mintsyfy>